

VALTERI

Tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin
Stöd för lärande och skolgång

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

18.1.2018 Pori

Motivaatio ja innostus oppimisen perustana

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

(www.riemurasia.net)

Ohjelma

- 9.00 **Tullaan tutuiksi**
Motivaatio ja innostus oppimisen perustana
Motivaatio
Positiivinen pedagogiikka ja kannustava ilmapiiri
Tunne- ja sosiaaliset taidot
- 11.00 Lounas
- 12.00 Aihe jatkuu
- 13.00 Kahvit työskentelyn lomassa
- 15.00 Päivän päätös

Näkymiä verannalta

- Mieti tavoitteesi tälle päivälle
- Listaa 3 asiaa/ominaisuutta kun olet parhaimmillasi

**Mikä on mielestäsi
Perusopetuksen
tärkein tehtävä?**

Perusopetuksen tehtävä

- Opetus- ja kasvatustehtävä
 - Oppilaan oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen **yhteistyössä** kotien kanssa
 - Oppilas löytää **vahvuutensa** ja rakentaa tulevaisuuttaan oppimisen keinoin
- Oppivelvollisuuden suorittaminen
- Kelpoisuus toisen asteen opintoihin
- **Eriarvoistumisen ja syrjäytymisen** ehkäiseminen
- Laaja yleissivistys
- Perusopetuksen kehittäminen **inkluusioperiaatteen** mukaisesti
- Auttaa oppilasta rakentamaan myönteistä identiteettiä ihmisenä, oppijana ja **yhteisönsä** jäsenenä

Mitä nuori haluaa kokea?

Sami Määttä (2014) Motivoimaa-hanke

Kokemusten avulla nuorikin
jaksaa tehdä asioita

- Pystyvyys – Osaan asioita, pystyn vastaamaan haasteisiin
- Tuki (tunteet) – Yhteenkuuluvuuden tunne, olen kiintynyt jo
- Autonomia – Saan päättää asioistani, “omistan elämäni”
- Merkitys – Merkitsen jotain maailmassa
- Vastuu – Osallistun oman yhteisöni toimintaan
- Identiteetti – Tiedän, kuka olen omassa ympäristössäni
- Sitoutuminen – Nautin haasteista

Koulutus kiinnittää
nuoren
yhteiskuntaan, jos
nuori kiinnittyy
kouluun.

A black and white photograph of a person wearing a hooded sweatshirt. The person's face is partially obscured by the hood and shadows, with only their eyes and part of their nose and mouth visible. The background is dark and out of focus. Overlaid on the center of the image is the text "Syrjäytymisen ilmiönä" in a large, white, sans-serif font.

Syrjäytymisen ilmiönä

Opettaja - vuorovaikutustaidot	Koettu epäoikeuden- mukaisuus (opettaja)	Koulukiusaaminen, yhteisöllisyyden puute	Motivaation puute	Oma elämäntilanne
Opettajan kanssa ei kemiaa kohtaa Opettaja pitää tyhmänä.	Ope oli mulkku	Koulukiusaaminen, eikä siihen puututtu	Itse ei vaan huvita koulunkäynti	Liikaa stressiä
Opettajan soveltumattomuus, tietoa löytyy, opetustaitoa ei.	Ketuttaa kun säännöt eivät ole kaikille samat	Sosiaalisten tilanteiden pelko/paniikki	Mikään ei huvita	Viina maistuu paremmalta kuin koulu
Voisiko opettaja olla joku aamu vastassa siten, että sitä oikeasti kiinnostaa opettaminen ja me nuoret? Opettaja voisi joskus kysyä, mitä kuuluu. Eikä olla pelkästään opettaja.	Opettaja ei osaa olla tasapuolinen. Silmätikut ja suosikit. Eivätkä opettajat tajua, että jokainen nuori huomaa asian.	Huono luokkahenki, eikä opettaja yrittänyt parantaa sitä	Oma motivaation puute	Levossa lihas palautuu. Reenaaminen mukavampaa kuin koulun käynti.

Miksi keskeytin koulun? Kysymykset
esitetty pajanuorille keväällä 2014

Ympäristön stressitekijöitä

AISTIÄRSYKKEET

SIIRTYMÄT

MUUTOKSET

SAIRAUDET

NEGATIIVINEN
PALAUTE

ODOTTAMINEN

ELÄMÄNTILANNE

OPPIMIS-
VAIKEUDET

VAIKEAT VUOROVAIKUTUSTILANTEET, HEIKOT SOSIAALISET TAIDOT

NEGATIIVINEN TUNNEILMASTO JA NEGATIIVISET TUNTEET

Äänettömiä äänekkäitä lapsia ja nuoria

[Still face -experiment](#)

[ReMoved](#)

[Ihmeet tapahtuvat arjessa traumatisoitunut lapsi varhaiskasvatuksessa.pdf](#)

KOKEMUKSIA

EROT OPPILAIDEN VÄLILLÄ KASVAVAT

1,5 KOULUVUODEN ETUMATKA

Vanhempien korkea koulutus, ammatti, varallisuus ja kodin kulttuurinen pääoma antavat lapselle tai nuorelle noin 1,5 kouluvuoden edun niihin oppilaisiin nähden, joiden kotiolot ovat heikommat.

**+1,5
vuotta**

KIINNOSTUS VAIKUTTAA RATKAISEVASTI

Lukemisesta eniten kiinnostunut neljännes on lukutaidossa noin kolme kouluvuotta edellä vähiten lukemisesta kiinnostunutta neljännestä.

+3 v.

MATEMA- TIKASSA EROT JO 7 KOULU- VUOTTA

Matematiikassa paras viisi prosenttia matematiikan osaajista on taidoissaan noin seitsemän kouluvuotta heikointa viittä prosenttia edellä.

+7 v.

Syrjäytymisriskiä ennustavat riskitekijät

- **Vanhempien matala koulutustaso** tuottaa selkeän riskin etenkin lapsen oman kouluttautumisen suhteen.
 - **Päihde- ja mielenterveysongelmat** vaikuttavat lapsen olosuhteisiin ja kehitykseen.
 - **Pitkäaikainen toimeentulotuen tarve** viittaa perheen taloudellisen tilanteen kuormittavuuteen. Lyhyet muutaman kuukauden jaksot on rajattu pois.
 - **Perheen rakenteessa tapahtuneet suuret muutokset** vaikuttavat lapsen arkeen. Tällaisiksi tulkittiin esimerkiksi vanhemman kuolema ja avioero.
- Mainittujen riskien painoarvo vaihtelee. Vaikutus lapseen riippuu muutenkin riskitekijöiden samanaikaisuudesta, pitkittymisestä ja yhtäjaksoisuudesta.

Koulutus kompensoi riskiluokan vaikutusta

Keskimääräinen vuositulo 25-vuotiaana

- Ainoastaan perusasteen koulutus: 11 050 euroa
- Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneet: 17 700 euroa

Koko elämän aikana kerättyjen tuloverojen ja maksettujen tulonsiirtojen erotus (keskimäärin)

- Syrjäytymisen riskiluokka 0 lapsuusaikana (ei riskitekijöitä): 295 000 euroa
- Syrjäytymisen riskiluokka 3 lapsuusaikana: 440 000 euroa
- Ero on suurimmillaan 680 000 euroa (riskiluokan 0 jatkokoulutusta saaneet vrt. riskiluokan 4 peruskoulun varaan jääneet)

Lähde: Sitra ja THL: Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta (2017)

Koulutus ehkäisee syrjäytymistä

- V. 2013 peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla oli noin 7 800 Suomessa syntynyttä 25-vuotiasta.
- Suomessa lähes jokainen peruskoulunsa päättänyt aloittaa toisen asteen koulutuksessa. Silti moni jää ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa keskeyttämisen vuoksi
 - Ammatillinen koulutus keskeytetään lukiokoulutusta huomattavasti useammin
 - tytöt ja pojat keskeyttävät ammatillisen koulutuksen lähes yhtä usein, mutta pojat keskeyttävät lukion tyttöjä useammin
- Keskeyttäneille tyypillistä on, että he aloittavat toisen asteen koulutuksessa vuoden muita myöhemmin, ovat maahanmuuttajataustaisia tai heillä on vaikea perhetausta.
- Mitä korkeammin on koulutettu, sitä todennäköisemmin selviää elämän alamäistä kuten työttömyydestä.
- Lukiokoulutus on todennäköisin väylä korkeakouluun ja yliopistotutkinnon suorittanut ansaitsee työuransa aikana keskimäärin noin puoli miljoonaa euroa enemmän kuin peruskoulusta tai ammattikoulusta valmistunut”, Karhunen sanoo.

Koulun keskeyttämisen vaikutukset

- Ammatillisen koulutuksen keskeyttäjällä on 6–8 prosenttia suurempi todennäköisyys olla kokonaan työvoiman ja koulutuksen ulkopuolella seitsemän vuoden päästä opintojen aloittamisesta kuin niillä, jotka ovat suorittaneet tutkinnon.
- Keskeyttäjillä on keskimäärin noin 30 prosenttia alhaisemmat vuosiansiot.
- Lukion keskeyttäneillä on noin 7–9 prosenttia suurempi todennäköisyys olla työvoiman ja koulutuksen ulkopuolella seitsemän vuotta lukion aloittamisesta.

Miten nuoret saadaan pysymään koulussa?

- Köyhän perheen lapsi keskeyttää koulun rikkaan perheen lasta todennäköisemmin → **Ero keskeyttämistodennäköisyydessä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana.**
- Ero rikkaiden ja köyhien perheiden nuorten keskeyttämisten välillä ei ole kasvanut, mikäli tarkastelussa otetaan huomioon esimerkiksi nuoren arvosanamenestys peruskoulussa ja maahanmuuttajatausta → **Ongelmiin pitää tarttua peruskoulussa**
- Nuorille on kerrottava, miksi koulutus kannattaa → **työmarkkinoilla on hyvin vaikea pärjätä ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa**

Asenteet, uskomukset ja ajankäyttö!

- Oppilaiden asenteilla, uskomuksilla ja ajankäytöllä on Suomessa poikkeuksellisen vahva yhteys siihen, miten he menestyvät tiedollisen osaamisen eri osa-alueilla.
- Poikien ja erityisesti sosio-ekonomiselta taustaltaan heikoimpien oppilaiden suhteellisesti suurempi luopuminen lukuharrastuksesta selittää huomattavilta osin sen, että PISA:n lukutaidon kokonaispistemäärä on ollut Suomessa laskussa, tyttöjen ja poikien välinen ero kasvanut ja oppilaiden kotitaustan yhteys lukutaidon tasoon on voimistunut.

Opiskelijoiden huolet

- Kommunikointi ja ryhmätyöt
- Monitulkintaiset kysymykset haastatteluissa, tehtävänannoissa ja tenteissä
- Epäselvyys siitä, kenen puoleen voi tuen tarpeessa kääntyä
- Taipumus eksyä
- Aistiympäristön stressaavuus ja häiritsevyys
- Huoli siitä, että toimintarajoitteiden taso ymmärretään väärin tai niitä vähätellään
- Julkiseen puhumiseen liittyvät pelot
- Taipumus eksyä aiheesta tai puhua liian pitkään omista mielenkiinnon kohteista

Retua ei ole töissä näkynyt

Arvoilta

Yrittäjien toiveet opetussuunnitelmaan

Lapuan Yrittäjien puheenjohtaja
Juha Lemponen

Kaikista ei tarvitse tulla yrittäjiä, mutta kaikilla olisi hyvä olla tervettä yrittäjämäistä asennetta.

1. Moni-osaajia

- Työpaikoilla opastetaan ja opitaan käytäntö.
- Yritykset tarvitsevat perustiedon omaavia moni-osaajia.

2. Joustavia

- Tehdään töitä silloin kun on kiire ja ollaan poissa hiljaisena aikana.
- Ymmärretään oman työn suhdannevaihtelut.

3. Oma-aloitteisia

- Kun esimies ei ole paikalla, järjestellään vaikka paikkoja.
- Kehitetään omaa työpistettä ja tekemistä. Saa ideoida !!

4. Hyvät käytöstavat omaavia

- Tervehditään työpaikalla työtovereita ja muita vieraita
- Huomataan auttaa työkaveria, jos itse on työnsä jo tehnyt

5. Tietojen käsittely ja työtehtävät tietokoneella

- Perustiedot hyötyohjelmista (excel -taulukkolaskenta / word -tekstinkäsittely)

6. Hyvä itsetunto

- Ei kiusata muita
- Näytetään esimerkkiä omalla toiminnalla

7. Ajankäytön hallinnan ymmärrys

- Ei hyppytuntia kesken päivän
- Kellonajoista kiinni pitäminen

8. Yleisen järjestyksen ja siisteyden merkitys

- Erittäin tärkeää työn sujuvuuden kannalta (ennen oli järjestäjät)
- Antaa hyvän ja tehokkaan kuvan asiakkaille ja vieraille

9. Esiintymistaito

- Nuori aloittaa oman markkinointinsa jo ensimmäiseltä luokalta.
- Vuosi vuodelta rakennat omaa tulevaisuuttasi.
- Olet yrittäjä tai haet töitä, aina pitää esiintyä!

Kouluvaikeuksien ennaltaehkäisy

5 %
interventiota

95 %
ennaltaehkäisyä

Videosarja oppimisvaikeuksista

1. [Oppimisvaikeudet](#)
2. [Oppiminen ja tarkkaavuuden vaikeudet](#)
3. [Oppiminen, asenteet ja itsetunto](#)
4. [Oppimisvaikeudet, opiskelu ja arki](#)

Mielenterveyttä ja hyvinvointia vahvistavat

- **Elämän ymmärrettävyys**

Ennakointi, riittävä tuki ymmärrykselle, kommunikoinnille ja tunteenilmaisulle, oikeus tietää vaikeistakin asioista sopivalla tavalla, uusien asioiden kohtaaminen turvallisesti

- **Elämänhallinnan tunne**

Mahdollisuus päättää omista asioista ja vaikuttaa, mielipiteiden arvostus ja tuki niiden esiintuomiselle, onnistumisen kokemukset

- **Merkitykselliset asiat**

- **Pienet tärkeät asiat**

Valinnat ja haaveet, identiteetin vahvistuminen, ihmissuhteet

Mikä ehkäisee syrjäytymistä riskeistä huolimatta?

KOKO KOULUN HYVÄ HENKI

YHTEISÖÖN KUULUMINEN

TOIMIVA OPETTAJA-OPPILAS
VUOROVAIKUTUSSUHDE

MERKITYKSELLINEN
TOIMINTA

LUOTTAMUKSELLISET VÄLIT
KODIN JA KOULUN KESKEN

HYVÄT KAVERISUHTEET

KANNUSTAVA JA INNOSTAVA OPE

OPPIMISEN ILMAPIIRI

INNOSTUS JA PONNISTELU

SOPIVAT HAASTEET

Alkuportaatt-hanke 2006-2011 Keinoja oppimisvaikeuksien ja syrjäytymisriskien ennaltaehkäisyyn

Kiusaaminen - ryhmän ulkopuolelle jääminen <https://www.youtube.com/watch?v=x8Jwls817uU>

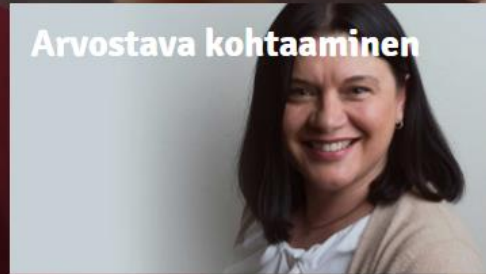
Ajankohtaista Koulun terveyskirjastossa

Kiusaaminen ja mielenterveys

Kiusaaminen voi aiheuttaa mielenterveysongelmia, mutta vaikutukset eivät aina ole pysyviä.

Arvostava kohtaaminen

Arvostava kohtaaminen on kunnioittavaa, kuuntelevaa ja lähimmäisen hyväksyvää läsnäoloa, joka näkyy kaikessa vuorovaikutuksessa. Kehon viestit...

Huomaa hyvä!

Luontevahvuudet ovat ominaisuuksia, jotka tuovat sinusta parhaat puolesi esille. Tunnista vahvuudet itsessäsi ja muissa.

Onnentaidot

KUSTANNUS OY
DUODECIM

1. OLE KIITOLLINEN
2. MUISTELE HYVÄÄ
3. TEE HYVIÄ TEKOJA
4. LOPETA VATVOMINEN

Ryhmäporina

Valitkaan yksi harjoitus.
Peilatkaa vastauksia joko
työpaikkaanne tai
elämään yleensä.

1. 5 asiaa, josta ryhmänne on kiitollinen
2. 5 hyvää asiaa, mikä on tapahtunut
3. 5 hyvää tekoa, jota ryhmäläisenne ovat tehneet
4. 5 vatvottua asiaa

Hei, oot ainutlaatuinen!

Sillä on väliä, miten sä voit.

mieli

mielenterveysseura.fi

Treenaa
mieli
vahvaksi!

mieli

[Nuorten hyvinvointi SMTS](#)

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/kirjat/hyvinvoiva-oppilaitos>

Sosiaalitoimen vastuu tiedonkulussa

ETUSIVU SISUKAS-MALLI MATERIAALIT KOULUTUS SISUKAS TIEDOTTAA YHTEYSTIEDOT LINKIT

Kysymyksiä ja vastauksia

SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLE

Sijoitetun lapsen kehitys

Tuki koulussa ja kotona

SISUKAS- monitoimijainen tukimalli

KENEN VASTUULLA KOULUN

MITEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄ
SUJUMISEN

Sijoitetulla lapsella on Lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Heillä on yhtäläinen oikeus koulunkäynnissään tarvitsemiinsa tukitoimiin ja palveluihin kuin muillakin lapsilla.

Sosiaalityöntekijä on huostaanoton jälkeen vastuussa lapsen tarpeenmukaisen tuen ja palvelujen toteutumisesta ja on velvollinen tekemään yhteistyötä esimerkiksi lapsen huoltajien ja kouluhenkilöstön kanssa.

Kunnalla, johon lapsi on sijoitettu, on velvollisuus järjestää perusopetus. Perusopetuslaissa säädetään jokaisen lapsen oikeudesta maksuttomaan esi- ja perusopetukseen sekä koulunkäynnissä tarvittavaan tukeen. Palvelut, esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvät tukitoimet, järjestetään yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa.

Kotikunta eli sijoittava kunta on velvollinen maksamaan sijoitetun oppilaan perusopetuksesta aiheutuneet kustannukset opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle. Kustannusten tulee olla välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi sijoitetun oppilaan kannalta. Esimerkiksi avustajan palkkaamisesta aiheutuneet kulut korvataan siltä osin, kun avustajan toiminta kohdistuu kyseessä olevaan sijoitettuun lapseen.

<http://sijoitettulapsikoulussa.fi/>

Motivaation lähteillä

- Motivaatio
- Positiivinen pedagogiikka ja kannustava ilmapiiri
- Tunne- ja sosiaaliset taidot

Motivaatio

Yhteistyö perheiden kanssa

Realistiset tavoitteet

Monialainen
yhteistyö

Motivaatio

Ryhmäytyminen

Toiminnalliset
opetusmenetelmät

Työssäoppiminen

Motivaatio - tutkimustaustaa

- Koulumotivaatio on **keskeinen tekijä** opinnoissa edistymisessä, koulumenestyksessä ja tutkinnon saavuttamisessa
- Motivaatio on **prosessi**, jossa aiemmat kokemukset, tavat kohdata haasteet ja syyselitykset ohjaavat toimintaa.
- Motivaatio **koostuu** kognitiivisista uskomuksista, arvoista ja tavoitteista, jotka ovat yhteydessä toimintaan
- Motivaatio **ilmenee** yksilölle tyypillisenä käyttäytymistapana, suoritusstrategiana
- Koulumotivaatio **heikkenee** iän myötä
- Siirtymävaihe kouluasteelta toiselle on riskitekijä koulumotivaation laskulle

Käytännöön,
mars!

Perma-teoria

P	Positive emotions	Myönteiset tunteet	Hyvinvoinnin kulmakivet, laadukkaat ihmissuhteet, tehokas oppiminen
E	Engagement	Sitoutuminen	Tehtävään uppoutuminen, mielihyvä, tavoitteiden saavuttaminen
R	Relationships	Ihmissuhteet	Onnellisuus, elämän merkityksellisyys, fyysinen ja henkinen terveys
M	Meaning	Merkityksellisyys	Suunta elämälle, yksilöllinen kokemus, voimavara vaikeuksissa
A	Accomplishment	Saavuttaminen	Onnistuminen, sinnikkyys, menestyminen, toiveikkaus

P	Positive emotions	Myönteiset tunteet	Hyvinvoinnin kulmakivet, laadukkaat ihmissuhteet, tehokas oppiminen
---	-------------------	--------------------	---

Harjoituksia

- **Mikä meni hyvin?**
päivän alkuun, viikon päätteeksi
- **Kiitollisuusharjoitteet**
päiväkirja, kiitoskortit, kiitosviestit
- **Ystävälliset teot**
viikkovihkonen, ystävyysviikko, mikrohetket, “ystävällisyysagentti”, salainen ystävä
- **Aamupiiri**
1. tervehtiminen 2. Kuulumiset 3. Ryhmäaktiviteetti 4. Päiväjärjestys / informaatio-osuus
- **Paras mahdollinen minä**

Myönteiset tunteet

Ylpeys ilo toivo...

vaikuttavat yleisesti
myönteisesti
suoriutumiseen

Esim. myönteisiä muistoja, usko omaan kykyihin
paranee,
luova ajattelu lisääntyy

Kielteiset tunteet

Viha häpeä suru...

vaikuttavat yleisesti
kielteisesti suoriutumiseen

Esim. Huomio omaan tunnetilaan tehtävän
sijaan,
jäykkyyks ja analyyttisyys lisääntyvät

Aktivoivat

Passivoivat

nautinto

rentoutus

ilo

tyytyväisyys

toivo

helpotus

ylpeys

kiitollisuus

Aktivoivat

Passivoivat

viha

tylsistyminen

turhautuminen

suru

ahdistus

pettymys

häpeä

toivottomuus

MISSÄ SE
BUSSI VIIPYY?
VOI ☠️ 🌀!

VIELÄ
KAKSI KUUKAUTTA
TALVILOMAAN.

VOI ❄️ 🐼 ⚡
KUN AURINKO
HÄIKÄISEE.

KENKÄ
PURISTAA.
RAKKO KANTA-
PÄÄSSÄ.

EN JAKSA
LÄHTEÄ
KAUPPAAN.

MITÄHÄN
TUO JUNTTI
TUIJOTTA?

IHANAA KUN
EI OLE KIIRE
MIHINKÄÄN.

ENÄÄ
KAKSI KUUKAUTTA
TALVILOMAAN.

AURINKO
LÄMMITTÄÄ
MUKAVASTI.

UUDET
KENGÄT
PIRISTÄVÄT
AINA.

MITÄHÄN
HERKKUJA
OSTAISIT?

ONPA
SIINÄ KOMEA
MIES.

E	Engagement	Sitoutuminen	Tehtävään uppoutuminen, mielihyvä, tavoitteiden saavuttaminen
---	------------	--------------	---

- **Sopivat tavoitteet ja tehtävät**

SMART, ongelmatehtävät, Flipped classroom, yksilöllinen oppiminen, teknologia oppimisen tukena

- **Mindfulness, tietoinen läsnäolo, hengitysharjoitteet, mielikuvat, kehotietoisuus, rauhoittumisnurkkaus koetilanteet**

Tutkimukseen perustuva näyttö todistaa, että

Oppiminen on tehokkainta silloin, kun

- varmistetaan oppimisen tulokset riittävän hyvin – harjoittelun ja kertaamisen avulla
- oppimistilanteissa vallitsee positiivinen ja motivoiva ilmapiiri
- oppimistavoitteet ja niiden arviointi on oikeassa suhteessa lapsen kykyihin ja taitoihin
- onnistumisprosentti oppimistilanteissa on 90
- oppimiseen sisältyy myös systemaattista oppimisstrategioiden opettamista eli millä tavalla voi oppia erilaisia asioita parhaiten
- opetuksessa hyödynnetään myös uuden teknologian tuottamia menetelmiä ja apuvälineitä.

Tehokkaan oppimisen tukeminen

Kognitiiviset
prosessit ja taidot

Oppimisstrategiat

Tarkkaavaisuus- ja
toiminnanohjaus

Tietoisuus omista
vahvuuksista ja
heikkouksista

Motivaatio

Minäkäsitys

Arviointi

Tutustumisen arvoisia!

Vinkkejä opiskelutekniikkaan

[▶ Katso uusin](#) [🔗 Jaa ohjelma](#) [❤️ Lisää suosikiksi](#)

JAKSOT Katsottavissa Tulossa

 <p>Jakso 4: Keskity ja suunnittele 4/4: Keskity ja suunnittele. Kannattaa lieventää stressiä pännittämällä vähemmän ja suunnittelemalla enemmän.</p> <p>28 min</p>	 <p>Jakso 3: Matikka on hauskaa 3/4: Matikka on hauskaa. Oppilaat eivät usein usko kykynsä oppia matematiikkaa.</p> <p>28 min</p>	 <p>Jakso 2: Lue oikein 2/4: Lue oikein. Oikea lukutekniikka on tärkeää kaikissa aineissa.</p> <p>27 min</p>	 <p>Jakso 1: Kehitä muistiasi Sarja alkaa, 1/4. Kehitä muistiasi. Koulunkäyntiin kyllästynyt Rihem onnistuu nostamaan reilusti arvosanojaan parantamalla muistiaan.</p> <p>28 min</p>
--	---	--	--

[Vinkkejä opiskelutekniikkaan](#)

- **Oppimisvaikeudet: Huono työmuisti hankaloittaa päässä laskua ja muita arkisia toimia**
17 min ma 12.6.2017
- **Oppimisvaikeudet: Hahmotushäiriö voi vaikuttaa kellon tuntemiseen ja kartanlukutaitoon**
24 min ma 12.6.2017
- **Oppimisvaikeudet: Dyskalkulia vaikeuttaa muttei estä laskemaan oppimista**
19 min ma 12.6.2017
- **Oppimisvaikeudet: Lukivaikeus voi haitata vielä työelämässäkin**
24 min ma 12.6.2017

[Oppimisvaikeudet](#)

Muististrategioita

Assosiointi

- Linkitetään uusi asia tuttuihin
- Uudet käsitteet, vieraskieliset sanat

Kertaus

- 10 minuutin sääntö: Kertaa ennen kuin unohdat
- Kertaa myös seuraavana päivänä
- Mitä useammin toistat, sitä paremmin muistat

Muistikävely

Sijoitetaan muistettavia asioita tuttuihin paikkoihin esim. reitille, jota kävellään päivittäin
Auttaa esim. historian aikajanana hahmottamisessa

Apukeinot

Sanalaput, aikajanat, miellekartat, lorut, laulut..

Mistä liikkeelle?

Päätä ja palastele

- Miten työskentelet
10 + 2, 20 + 5...
- Muuta aikaa tarvittaessa
- Omat tavoitteesi
- Omista oma tulevaisuutesi, ota vastuuta oppimisesta, ilmaise mielipiteesi, palkitse itseäsi onnistumisesta
- Aloitatko vaikeasta vai helposta tehtävästä?
- Tutkitko ensin yleiskuvan vai aloitatko yksityiskohdista?

Palauta

- **Liiku**
Nouse ylös, venyttele, juokse lenkki, siirry lukemaan makuultaan, opettele sanoja marssien, hypi aikamuotojen mukaan...
- **Käytä**
jumppapalloa, näprää esineitä, pyöritä tennispalloja jalkapohjien alla, pure purukumia, juo vettä, painopeitto hartioille tai polvien päälle, kuminauha pulpetin jalkoihin näpräilyä varten..
- **Kuuntele** keskittymismusiikkia

Tue

- Muistiasi
- Oppimistyyliäsi → kysy, ilmaise, vahvista!
- Suunnitelmaasi kehittää sinulle haastavia asioita esim. kokeisiin valmistautumista
- Organisoitakykyäsi aikatauluttamalla ja struktuurien avulla

Viritys:

Tavoitteet, motivointi,
ymmärtäminen

Merkityksellisyys:

Aiheen
henkilökohtaisuus

Ilmapiiri, tunteet

Kannustaminen.

Palautteen
antaminen

Elias Tukonen

oppilas
Arabian peruskoulu
Helsinki

*Tavoitemittari -
erilainen tapa arvioida*

Helsingin kaupunki
Opetusvirasto

Mitä etuja?

Ohjaa oppimisprosessia
ja työskentelyä

Oppilas tietää, mitä
kurssin aikana
opiskellaan

Ei ole kiire

Harjoittaa
oppimistrategioita

Eriyttäminen

Voi erehtyä ja oppia
virheistä

Kehittää ajatteluntaitoja

Oppilas kokee oppivansa

Oppilas tietää,
mitä osaa

Viikko-/kuukausitavoitteet

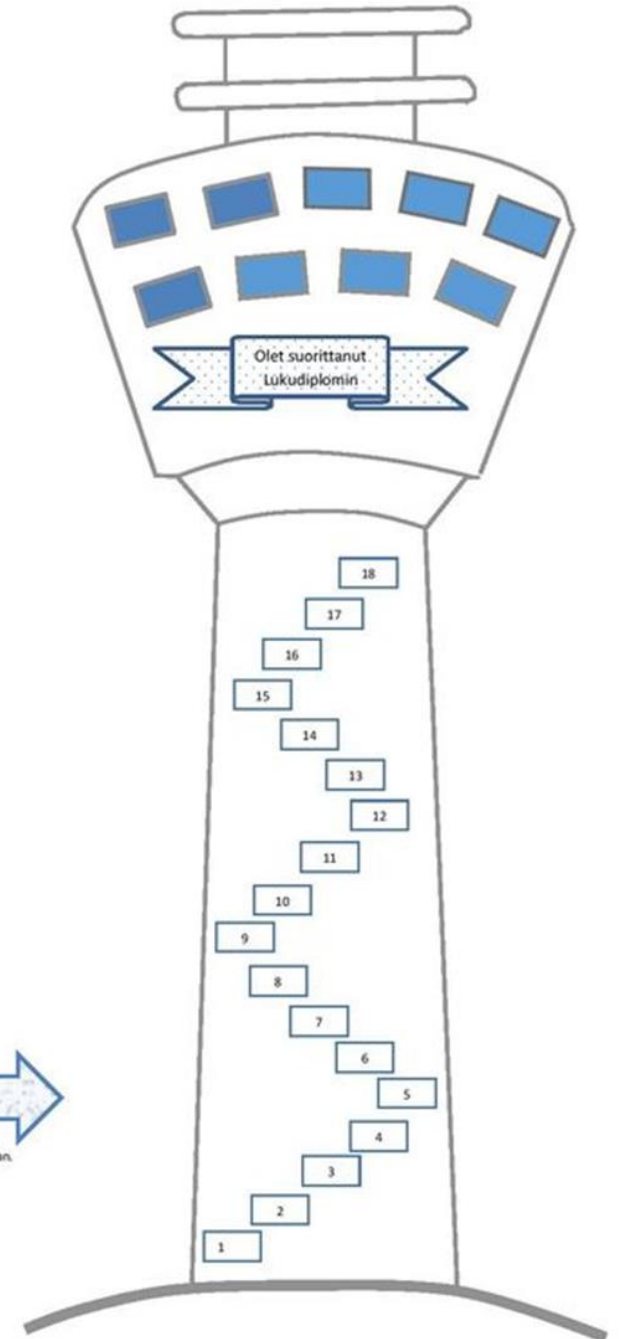
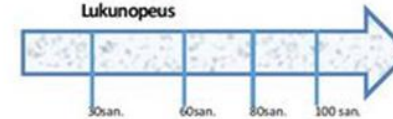
	Milloin aloitettu	Auta Minua!	Tarkistettu	Milloin valmis
<p>Matematiikka s. 56-57 mökki 14</p> <p>s. 60-61 mökki 15</p> <p>s. 64-65 mökki 16</p> <p>Kuvaamataito Keksi Kalevalaan oma henkilö. Piirrä henkilöstä kokokuva A3-piirustuspaperille. Maalaa työsi puolipeiteväreillä.</p> <p>Äidinkieli Lue Kipinä-kirjasta sivulta 97 tietoteksti Geokätköilystä. Tee Kipinä-tehtäväkirjasta sivut 78-79 (Kirjoitan tietotekstin).</p> <p>Tee arviointi Tämä toimii-projektista lomakkeen avulla. Arvioi omaa ja muiden ryhmäsi jäsenten työskentelyä.</p>				

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
-----------	---------	-------------	---------	-----------

LUKEMINEN

18. Osaat tehdä johtopäätöksiä lukemastasi
17. Löydät lukemastasi tarvittavia tietoja
16. Luet ja ymmärrät erilaisia tekstityyppejä
15. Luet itsenäisesti kokonaisia kirjoja
14. Luet ja ymmärrät lyhyitä juonellisia tarinoita
13. Ymmärrät ja muistat lukemasi
12. Luet lyhyitä virkeitä
11. Luet äänneet sanoiksi
10. Luet äänneet tavuiksi
9. Osaat yhdistää kuulemasi äänneet sanoiksi
8. Osaat nimetä sanan loppuäänneen
7. Osaat nimetä sanan alkuäänneen
6. Osaat nimetä pienaakkoset
5. Osaat kirjain-äänevastaavuuden
4. Osaat nimetä suuraakkoset
3. Ymmärrät lukemisen merkityksen
2. Ymmärrät, miten puhe muutetaan kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitettu kieli puheeksi
1. Ymmärrät, että puheen voi jakaa sanoihin, tavuihin ja äänneisiin

Lukunopeus

Tunnin aihe:

Tunnin tavoitteet

Tunnin kulku

Käsitteet

Oppimaan oppimisen taidot:

Käsitteiden selventäminen ennen lukemista helpottaa luetun ymmärtämistä

SANASTOKARTTA

määritelmä tai synonyymi

vastakohta

sana:

Käsitteen voi myös piirtää

Oppilaille oppiaineeseen liittyvä vihko, johon kootaan aineeseen liittyvät käsitteet

Käytä sanaa lauseessa

piirrä kuva

TOIMINNALLINEN OPPIMINEN

- Sotkamon kunnan TOPATA –hanke. Hankkeen sivuilla konkreettisia menetelmiä, jotka hyödyttävät opettajia tukemaan entistä tehokkaammin kaikkien oppijoiden oppimista. <http://www.topata.fi/topata-hanke>
- Nina Maunun Toiminnallisen kieliopin blogisivusto <http://www.ninamaunu.com/>

R	Relationships	Ihmissuhteet	Onnellisuus, elämän merkityksellisyys, fyysinen ja henkinen terveys
---	---------------	--------------	---

- **Välittävä opettaja**

vahvuusajattelu, “onnistumispedagogiikka”, tunteminen

- **Yhteistoiminnallinen työskentely**

työpajat yhteistyötaitoista, empatiasta, toisten huomioimisesta ja itsehillinnästä; pelimerkit, kolmivaiheinen haastattelu

- **Kummitoiminta**

satuhetket, digitreenit, elokuvaillat

- **Kodin ja koulun yhteistoiminta**

<https://help.starsoft.fi/files/Viesti%20Wilmalla%20viisaasti.pdf>,

mallinnokset kotiin koulunkäynnin tukemisesta, TIPS-kotitehtävät → teachers involve Parents in Schoolwork)

- **Minä parhaimmillani**

oppilas parhaimmillaan 10 – 15 elämänpiirin ihmisen mukaan)

Tuemmeko osallisuutta vai syrjäytymistä?

Nuorten vankien koulukokemuksia

Tanja Äärelä 2014

- koulun keskeyttämisiä syntyy, kun koulun oppilaisiin kohdistamat vaatimukset ja oppilaiden edellytykset eivät kohtaa – kyseessä *ei yksilötason ongelma, vaan laajempi systeeminen ongelma*
- ei kovin tarkkoja muistikuvia opettajista, mutta yleisesti ottaen **paljon negatiivista ja hyvin vähän positiivista huomiota**; tuo vähäinenkin positiivinen huomio on jäänyt eliniäksi mieleen ja sillä on ollut **kannustava vaikutus**
- Opettajilla (lue: aikuisilla) on ollut hyvin keskeinen merkityksensä siinä, millaiseksi käyttäytymisellään kipuilevan nuoren peruskoulupolku on lopulta muovautunut.

M	Meaning	Merkityksellisyys	Suunta elämälle, yksilöllinen kokemus, voimavara vaikeuksissa
---	---------	-------------------	---

- **Vahvuustreenit**

<http://bulletin.nmi.fi/article/via-vahvuusmittari-lasten-ja-nuorten-luontenvahvuuksien-kartoitukseen/>
<http://www.viacharacter.org/www/>

- **Luokkakokoukset**

struktuuri, aloitelaatikko, rohkaisu

- **Autonomian vahvistaminen**

kotitehtävien suorittaminen, oppimisurakoiden aikataulut ja toteutus

If you are not prepared to look at
your pupils strength's, don't touch
their weaknesses.

— *Reuven Feuerstein* —

AZ QUOTES

yle AREENA RADIO Selaa Suorat Radio-opas Q Hae

Tiedeykkönen

Tiedeykkönen - positiivista pedagogiikkaa

49 min 8.12.2015 koistaseksi 1060 kuuntelua

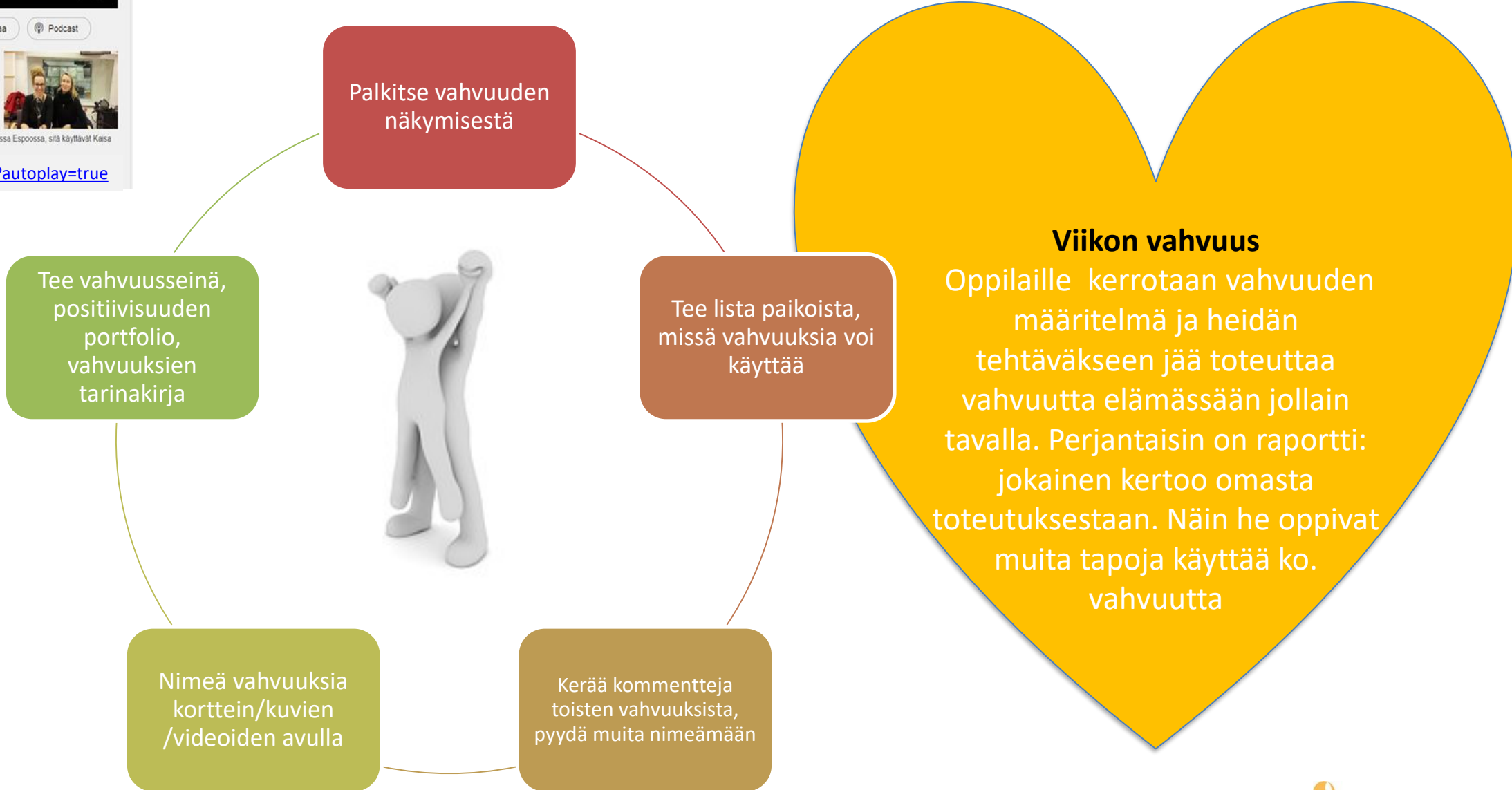
Jaa ohjelma Lisää suosikiksi Lataa Podcast

Positiivisessa pedagogiikassa haetaan kunkin oppilaan vahvuuksia ja kehitetään niitä edelleen. Tarkoituksena on opettaa koululaisille lukuaineiden lisäksi itsentuntemusta, sitkeyttä, ryhmässä toimimista ja muita ihmisenä olemisen taitoja, jotka eivät vanhene muuttuvassa maailmassa. Näitä taitoja tarvitaan varmasti myös tulevaisuudessa, mutta tulevaisuuden työelämässä tarvittavista oppiaineista on vain arvauksia.

Positiivinen pedagogiikka on koekäytössä jo kymmenissä koululuokissa Espoossa, sitä käyttävät Kaisa Vuorinen ja Elina Paatsila. Keskustelua vetää Leena Mattila.

<http://areena.yle.fi/1-3088574?autoplay=true>

Vaali vahvuuksia!

Huomaa hyvä!

Lähde: L.Uusitalo-
Malmivaara ja
K.Vuorinen. 2016.
Huomaa hyvä!

HYVE	LUONTEENVAHVUUS
<p>I Viisaus ja tieto Kognitiiviset vahvuudet, jotka liittyvät tiedon hankkimiseen ja käyttöön ja jotka mahdollistavat siten myös muiden hyveiden harjoittelun</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Luovuus2. Uteliaisuus3. Arviointikyky4. Oppimisen ilo5. Näkökulmanottokyky
<p>II Rohkeus Emotionaaliset vahvuudet, joita tarvitaan päämäärien saavuttamiseen sisäistä tai ulkoista vastarintaa kohdatessa</p>	<ol style="list-style-type: none">6. Rohkeus7. Sinnikkyys8. Rehellisyys9. Innostus
<p>III Inhimillisuus Sosiaaliset vahvuudet, joita tarvitaan toisista huolehtimiseen ja ystävystymiseen ja jotka liittyvät sekä kahdenkeskisiin että laajempiin ihmissuhteisiin</p>	<ol style="list-style-type: none">10. Rakkaus11. Ystävällisyys12. Sosiaalinen älykkyys
<p>IV Oikeudenmukaisuus Vahvuudet, joita tarvitaan yhteisössä elämisessä ja jotka toteutuvat etenkin yksilön ja yhteisön välisessä suhteessa.</p>	<ol style="list-style-type: none">13. Ryhmätyötaidot14. Reiluus15. Johtajuus
<p>V Kohtuullisuus Vahvuudet, joiden avulla suojaudutaan liioittelua ja ylettömyyttä, kuten vihaa, ylimielisyyttä, lyhytaikaista mielihyvää ja muita äärimmäisiä tunteita vastaan.</p>	<ol style="list-style-type: none">16. Anteeksiantavuus17. Vaatimattomuus18. Harkitsevaisuus19. Itsesäätely
<p>VI Henkisyys Vahvuudet, jotka korostavat yhteyttä laajempaan, ihmisyyden ylittävään maailmankaikkeuteen (transsendenssi)</p>	<ol style="list-style-type: none">20. Kauneuden arvostus21. Kiitollisuus22. Toiveikkuus23. Huumorintaju24. Hengellisyys

A	Accomplishment	Saavuttaminen	Onnistuminen, sinnikyys, menestyminen, toiveikkaus
---	----------------	---------------	--

- **Tavoitteiden asettaminen ja niiden saavuttaminen**
- **Fixed ja growth mindset** [Pesapuu Epaonnistuminen](#)
- **Resilienssin tukeminen**
myönteinen ja kannustava sisäinen puhe,
voimalauseet ja –asennot, kannustavat tarinat
- **Monipuolinen ja myönteinen palaute**
Pro koulu, palkintojuhlat

[Pekka Hyysalo:
Dokumentin trailer](#)

Yksilötaso

Oppilaan kohtaaminen,
haasteeseen vastaaminen

Ryhmätaso

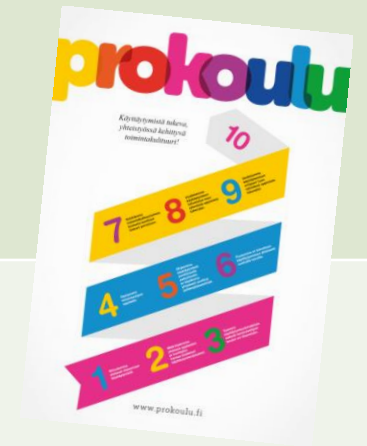
Ryhmädynamiikka,
ryhmänhallinta

Koulun taso

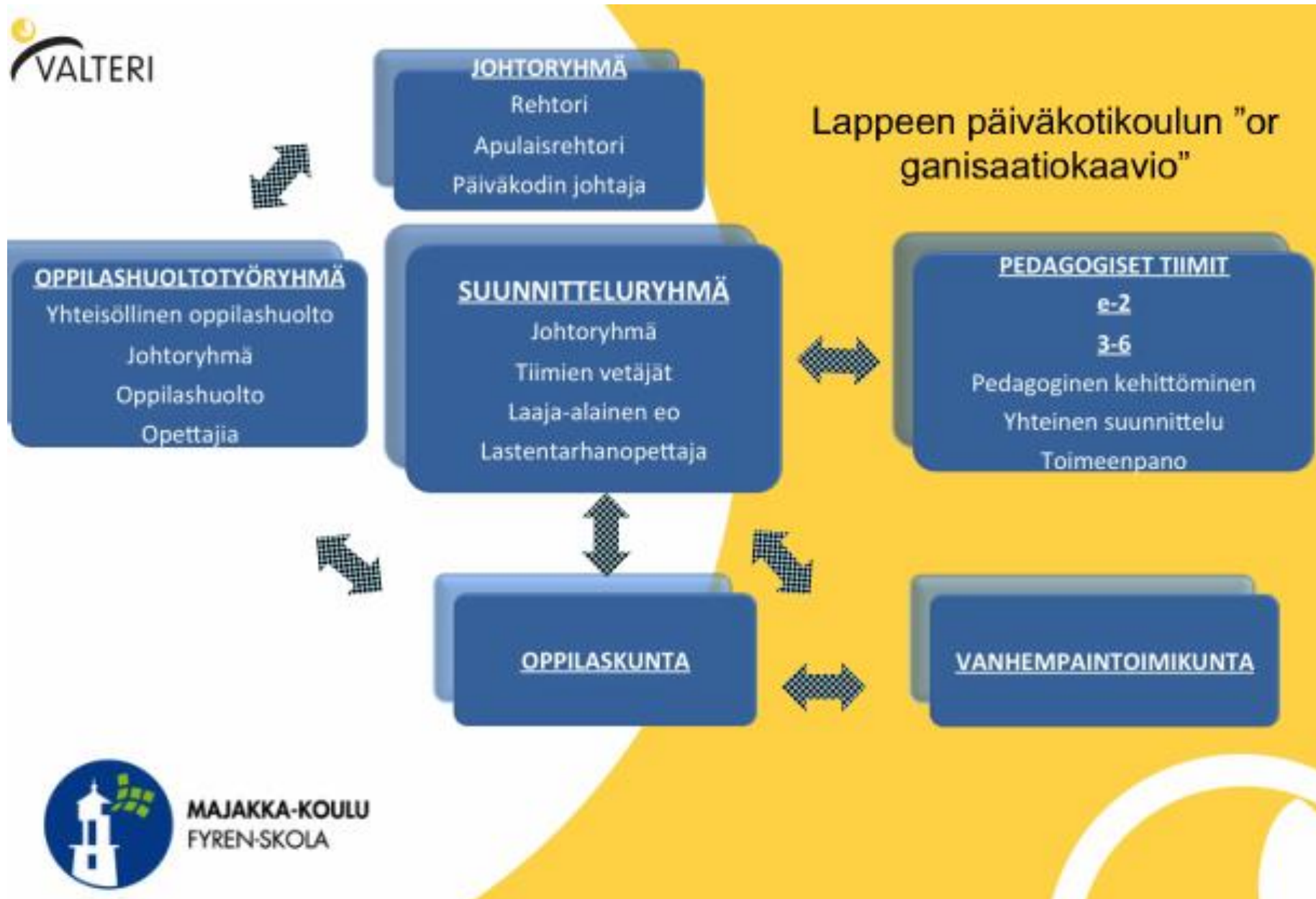
Yhteisöllisyys, ”pelisäännöt”,
sopimukset, koulun kulttuuri

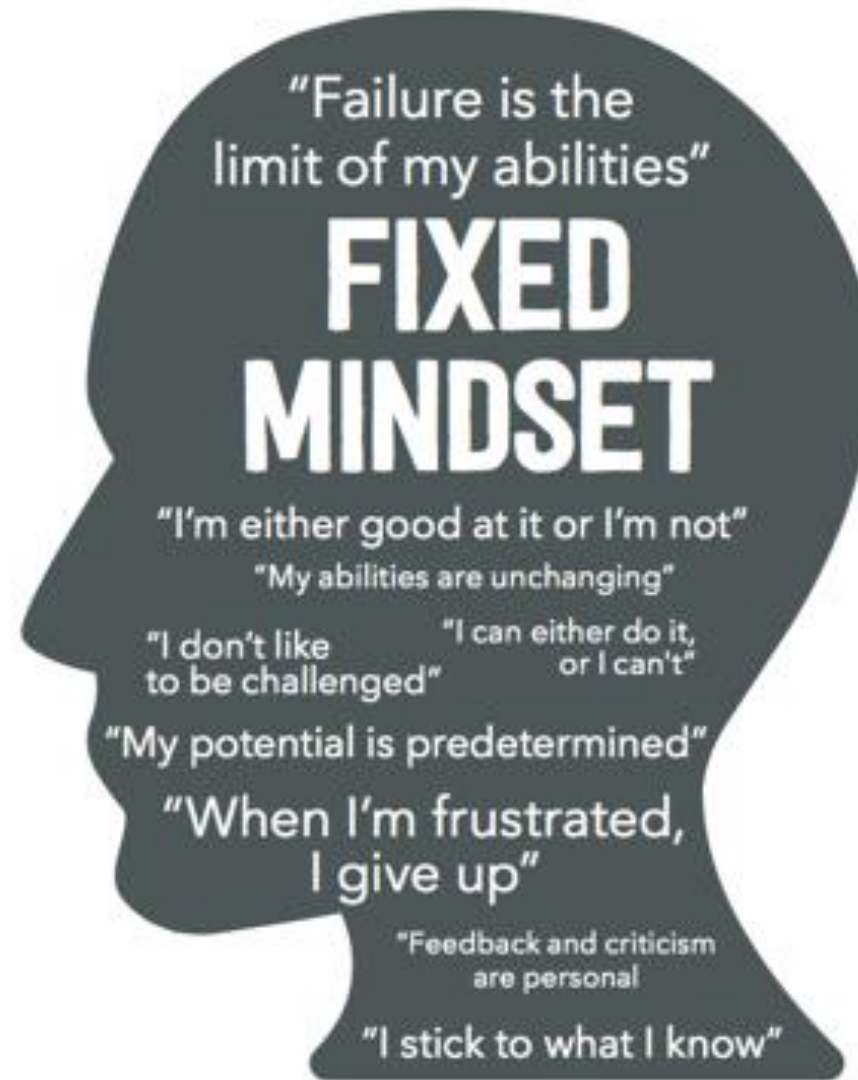
Kehittämisen paikka

Tilanne	Työrauhaa lisääviä ideoita
Välitunnit	
Välitunnilta tunnille tulo	
Päivän aloitus ja lopetus. Koulupäivän rakenne.	
Palautteen anto ja johdonmukaisuus.	

Toimintakulttuurin muuttaminen koulun arjessa Ville Laivamaa

Vahvista oppijan minäkuvaa- kotona ja koulussa!

	Älykkyys on pysyvä ominaisuus	Älykkyys on muovautuvaa
Oppilaan tavoite	Näyttää älykkäältä - joskus joutuu jopa uhraamaan oppimistilanteet	Oppia uusia asioita - joskus hankalaa ja sisältää riskejä
Suhtautuminen epäonnistumiseen	Epäonnistuminen tarkoittaa alhaista älykkyyttä	Epäonnistuminen tarkoittaa vähäistä ponnistelua, huonoja strategioita
Suhtautuminen ponnisteluihin	Ponnistelut ja yrittäminen tarkoittavat alhaista älykkyyttä	Ponnistelut ja yrittäminen aktivoivat ja käyttävät älykkyyttä
Strategia vaikeuksia kohdatessa	Vähemmän ponnisteluja ja yrityksiä suoriutua	Enemmän ponnisteluja ja yrityksiä suoriutua
Itseä pettävä puolustautuminen	Korkea	Matala
Suoriutuminen vaikeuden jälkeen	Heikentynyt, ei nauti eikä ole halukas ponnistelemaan	Samalla tasolla tai parantunut, nauttii ja on edelleen halukas ponnistelemaan

Toivon ja rohkeuden tarinoita

[Pekka Hyysalo](#)

[Dokumentin
Trailer](#)

- Katsokaa ja kuunnelkaa nuorien erilaisia tarinoita. Eläytykää ja miettikää yhtymäkohtia oppilaiden omiin tarinoihin.
- Rakentakaa motivaatiotaulu
- Kuvittakaa vahvuuksia
- Kirjoittakaa KIRJE TULEVAISUUDEN ITSELLE!

[Veera](#)

[Liisa Lilja](#)

[Malala](#)

www.valteri.fi

Ratkaisukeskeinen lähestymismalli

- **Oppilasta ohjataan ajattelemaan toiveita ja saavutuksia ongelmien ja niiden syiden pohdinnan sijaan**
- **Keskitytään tavoitteisiin, päämääriin ja vahvuuksiin**
- **Tavoitteet saavutetaan pienin askelin, toimimalla**

Ihmekysymys

- Mitä oppilas toivoo?
- Minkälaista elämä olisi, jos toiveet täyttyisivät?
- Mistä muut huomaisivat, että ongelmat on ratkaistu?

Poikkeuskysymys

- Mitä olet jo tehnyt tai teet, mikä voisi auttaa sinua löytämään ratkaisun?

Selviytymiskysymys

- Huomaan, että asiat ovat olleet sinulle todella vaikeita, mutta olet kuitenkin tullut kouluun. Miten pystyt siihen?
- Sano kolme asiaa, josta sinua voi kehua.

Asteikkokysymys

- Asteikolla nelosesta kymmeneen, (kymmenen on ratkaisu ja nelonen pahin mahdollinen tilanne) missä kohdalla olet nyt?
- Miten luottavainen olet, että pystyt etenemään edes yhden pykälän?
- Kun olet edennyt, mikä asia muuttuu elämässäsi?
- Milloin ja miten sinä ja muut tiedätte?

Mikä minua motivoi?	
Löydä syy	
Unelmoi lopputulos (visualisoi)	
Jaa unelma pienempiin osiin, tavoitteisiin, portaisiin	
Ota kavereita mukaan	
Luo itsellesi paineita julkistamalla tavoitteesi	
Listaa onnistumiset matkalla	
Pohdi mitä hyötyä tästä on itselle. Entä muille?	

Kirjeitä itselle!

1. Kirjoita kirje tulevaisuuden itsellesi. Peruskoulusi on päättynyt, olet saanut päästötodistuksen, johon olet tyytyväinen. Kuvaile, missä olet saadessasi todistuksen. Mitä tunnet ja millaisia ajatuksia sinulla on saavutuksestasi? Miltä kehossasi tuntuu, kun saat todistuksen? Kenelle kerrot ensimmäisenä?
2. Kirjoita seuraavaksi, mitä olet joutunut koulussa kokenut? Mitä kaikkea on tapahtunut? Mitkä ovat niitä tärkeitä asioita, jotka johtivat siihen, että sait päästötodistuksen? Mitä tärkeää tajusit kouluajastasi? Mitä sinun piti tehdä, että pääsit näin pitkälle ja onnistuit? Mitkä olivat niitä tärkeitä asioita, jotka johdattivat sinut onnistumiseen?

Viimeiseksi ja tärkeimmäksi kappaleeksi lisää kirjeeseen: Millaisia vinkkejä, neuvoja sekä kannustusta antaisit menneisyyden minällesi? Mitä haluat sanoa hänelle nyt kun olet onnistunut? Millaisia myötätuntoisia neuvoja tulevaisuuden minäsi haluaa antaa menneisyyden minällesi?

Ben Furman

Miten keskustella oppilaan kanssa hänen ei-toivotusta käyttäytymisestään

<https://www.youtube.com/watch?v=uWR1y5dlqcQ>

<http://muksuoppiappi.fi/>

1. Varaa aikaa siihen, että juttelet oppilaan kanssa **kahden kesken**
2. Jos olet ärtynyt, **rauhoi** itsesi.
3. Aloita keskustelu puhumalla **oppilaan vahvuuksista**
4. Hetken keskusteltuasi, nosta esille **yksi asia**, jossa oppilaalla on parantamisen varaa.
5. Pyydä oppilasta arvaamaan, mikä vaatii parantamista. Anna hänen **itse** keksiä asia.
6. Kun oppilas on sanoittanut kehitettävän asian, kerro oppilaalle konkreettisesti, **miten** hänen tulisi oppia parantamaan käytöstään.
7. Anna oppilaan **osallistua** pohdintaan, miten hän voisi oppia toimimaan toivotulla tavalla.
8. Kysy oppilaalta, kuka/ketkä voisivat **auttaa** häntä.
9. **Sovi** oppilaan kanssa, milloin ja miten hänen oppimistaan arvioidaan. Kiinnitä seuraavalla kerralla huomiota siihen, minkä oppilas on jo osannut paremmin.
10. Oppilaan edistyessä, anna **myönteistä palautetta**. Anna palautetta myös oppilasta avustaneille henkilöille. Vie viestiä kotiin ja anna vanhemmille syytä olla ylpeitä lapsistaan!

Ratkaisukeskeisen koulun hyötyjä

- ★ Eteenpäin katsominen keventää hartioita.
- ★ Helppous. Kärsivällisyyden kehitys.
- ★ Puhetavan muutos - avoimet kysymykset.
- ★ Sääntöjen selkiytyminen.
- ★ Tavoitteellisuuden ja yrittämisen kunnioittaminen.
- ★ Hallinnan tunteen vahvistuminen.
- ★ Oppimisen omistajuuden antaminen oppilaalle.
- ★ Järkevä ja realistinen asenne virheisiin.

Tätä käytämme / kokeilemme:

P **Myönteiset tunteet**
Hyvinvoinnin kulmakivet, laadukkaat ihmissuhteet, tehokas oppiminen

E **Sitoutuminen**
Tehtävään uppoutuminen, mielihyvä, tavoitteiden saavuttaminen

R **Ihmissuhteet**
Onnellisuus, elämän merkityksellisyys, fyysinen ja henkinen terveys

M **Merkityksellisyys**
Suunta elämälle, yksilöllinen kokemus,voimavara vaikeuksissa

A **Saavuttaminen**
Onnistuminen, sinnikkyys, menestyminen, toiveikkaus

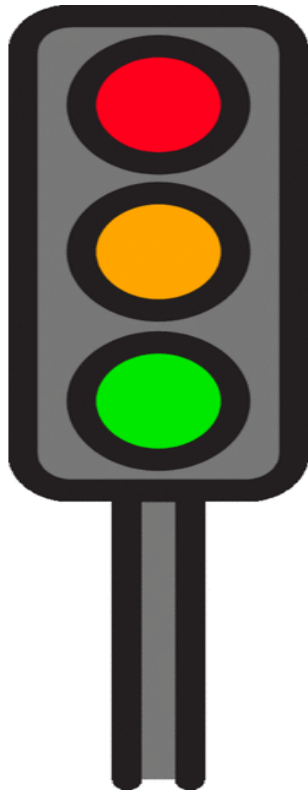
Toimintakykyarvio.fi

- Toimintakykyarvio on kehitetty yläkouluikäisen oppilaan toimintakyvyn kuvaamiseksi.
- Oppilasta voidaan tukea ohjauksellisin keinoin oman opiskelupolun löytymiseksi

Kokeillaan!

- Mikä asia, oivallus tai tilanne herätti eniten ajatuksia tai tunteita?
- Omassa työssäni minun pitää...

LOPETTAA

JATKAA JA KEHITTÄÄ

ALOITTAA kokonaan uutena

Tutustumisen arvoisia

- Ahtola, Annarilla (toim.) 2016. Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Juva: Bookwell Oy.
- Leskisenoja, Eliisa. 2017. Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, Lotta ja Vuorinen Kaisa. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- <https://help.starsoft.fi/files/Viesti%20Wilmalla%20viisaasti.pdf>
- <http://bulletin.nmi.fi/article/via-vahvuusmittari-lasten-ja-nuorten-luonteenvahvuuksien-kartoitukseen/>
- <http://www.viacharacter.org/www/>
- [Pesapuu Epaonnistuminen](#)
- [Pekka Hyysalo: Dokumentin trailer](#)

Pedagogiset nettikahvilat

Maksuttomat alustukset ajankohtaisista aiheista
tiistaisin klo 15:00–15:30
etäyhteydellä

Lähetys koostuu n. 20 minuutin alustuksesta.
Lisäksi osallistujilla on mahdollisuus
keskustella yhteisesti alustajan kanssa
n. 10 minuutin ajan. Alustukset ovat
katsottavissa myös tallenteena.

[valteri.fi/nettikahvila](https://www.valteri.fi/nettikahvila/)

<https://www.valteri.fi/nettikahvila/>

Onerva/Valteri verkossa

Onervan nettisivuilla tietoa tarjoamistamme palveluista, koulutuksista, julkaisuista ja muusta toiminnastamme: www.onerva.fi

Valterin nettisivut: www.valteri.fi

Palvelu sisältää sekä maksullisia että maksuttomia verkkojulkaisuja ja -luentoja. Käy tutustumassa: www.voppi.fi

Valterin julkaisut löydät Valteri-Puodista: <http://www.valteri.fi/puoti/>

Tule Valterin tykkääjäksi Facebookissa:
<https://www.facebook.com/valteri.fi/?fref=ts>

Onervan uutiskirje sisältää ajankohtaisia uutisia, tietoa koulutuksista ja uutuusmateriaaleista. Tilaa uutiskirje: <http://www.onerva.fi/tilaa-utiskirje/>

Onervan blogi

Asiantuntijakirjoituksia ajankohtaisista aiheista:
<http://www.onerva.fi/blogi/>